

סימן ד

שאלה: היום שאוכלים עלי גפן והם גם משווקים ברשתות השיווק והחנויות, האם נוהג בזה ערלה ומעשרות?

תשובה: מסופק בזה, וצריך עיון.

שגידוליו מן הארץ, חייב בתרומה". וכתב בשו"ת ציץ אליעזר [ח"ב סימן יז] מה נחשב בהגדרת מאכל אדם וז"ל: בירושלמי [חלה פ"ד ה"ד] מסיים על דברי רבי יוסי שאומר שגזרו על הכרשינין בימי רעבון, ורבי חנניה בשם רבי שאומר בימי דוד. שהיא הדא היא הדא ודברי הכל מוסבים על הרעב שהיה בימי דוד, אבל מ"מ הלא דבר הוא למה תנא זה תפס לעיקר בימי רעבון ותנא זה בימי דוד. וי"ל שזה שאומר הירושלמי היא הדא היא הדא היינו שלא מחולקים בקביעת זמן הגזירה. שזה אותו הזמן של רעבון בימי דוד, אבל מ"מ חילוק יש ביניהם בקביעת אופי התקנה, דרבי יוסי שתופס לעיקר בימי רעבון סובר שהתקנה היתה כללית על כל שנאכל בימי רעבון, שהאכילה בימי הרעבון הוא הקובע, ורבי חנניה שתופס לעיקר בימי דוד סובר שהתקנה היתה בעיקר מפני שהיו בימי דוד ובמסיבות המיוחדות שהיו אז בזה. והרמב"ם פסק כר' יוסי שבעיקר קובע בימי רעבון מה שאוכלין אותו בשני רעבון ולא דוקא כרשינין אלא כל כיוצא בזה וכנ"ל. ולפי"ז ממילא אין שום מקום עיון על עלי הצנון וקליפות התפוז. כי לא בעינן שהיו בימי דוד. וגם הרי נאכלים תמיד בשעת הדחק, ובהרבה פעמים גם שלא בשעת הדחק. ע"כ.

אמנם מלשון מרן [יו"ד סימן רצד א] "הנוטע עץ מאכל, מונה לו שלוש שנים מעת נטיעתו

לארץ ע"מ לחזור ר' יצחק בר נחמן הוה בעזה ומנוניה ע"מ לחזור ר' זמינא הוה בצור ומנוניה ע"מ לחזור]. והא דכתיב בשופטים א' וילכד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה. נתבאר כבר בירושלמי פ"ו משביעית עיי"ש. [וזה"ל: אמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא מן מה דתני גנייה דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ וכי צור אינו אסור לילך לשם והקונה שם אינו מתחייב דלא תיסבור מימר אוף הכא כן לפיכך נמנו עליה לפוטרה מן המעשרות רבי סימון ורבי אבהו הוון יתיבין אמר הא כתיב וילכד יהודה את עזה ואת גבולה ליתי עזה את אשקלון את גבולה ליתי אשקלון מעתה ההן נחל מצרים ליתי נחל מצרים אמר רבי יהושע בן לוי כתיב ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב זו סוסיתא ולמה נקרא שמה טוב שיפטור מן המעשרות רבי אימי בעי ולא מבעלי סיסין הן סבר רבי אימי כמי שנתכבשן]. ומעתה אם אשקלון ועזה לא הוי בכלל כבוש עולי מצרים איך אפשר לומר שמפרץ עקבה הוא כן בכלל כבוש עולי מצרים. הן אמנם יודע אני דצריך לחלק בין סמיכה ושאר מצוות הארץ לבין דין יו"ט שני, אבל מ"מ כיון דלשום דבר אין זה חשוב כא"י א"כ מנין לנו לחדש מעצמנו שיש איזה ערך למה שאילת נכבשה פעם ע"י ישראל בזמן בית ראשון".

ד ברין חיוב תרומות ומעשרות כתב מרן [יו"ד סימן שלא יג] "כל אוכל אדם, הנשמר,

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה-

סימן ה

שאלה: בנוסח חילול מעשר שני, האם לומר "הוא וחומשו בפרוטה" או לא?
תשובה: לומר ומחולל על פרוטה ללא "הוא וחומשו".

ה כתב מרן [יו"ד סימן שלא קלח] "אין פודין מעשר שני אלא בכסף. וכן אם פדה מעשר שני שלו, שהוא מוסיף חומש, לא יהיה החומש אלא כסף, כקרן. ואין פודה בכסף שאינו מטבע, אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב. ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו, והוא הנקרא אסימון, לא עשה כלום. ואין פודין בפחות מפרוטה, מפני שהוא כפודה באסימון".

וביאר הדברים בשו"ת מנחת שלמה [חלק א סימן סז] וז"ל: בגמ' [ב"מ נ"ג ע"ב] ת"ר אם גאל יגאל איש ממעשרו. ממעשרו, ולא כל מעשרו, פרט למעשר שני שאין בו שווה פרוטה. ופירש רש"י פרט לשאין בו שווה פרוטה, שאינו בכלל גאולה. "ולמדך שאינה תופסת פרוטה". ומשמע מהאי לישנא דלא מיבעיא שאינו יכול לחלל את המעשר בשוויו על פחות מפרוטה, משום דכמו שאין פחות מפרוטה עושה קנין, כך אינו עושה פדיון. או משום דדמי לאסימון, כמ"ש הרמב"ם [מע"ש פ"ד ה"ט] "ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון". אלא אפילו במטבע של פרוטה, ג"כ אינו יכול לחלל. ולא מבעיה כשמכווין להתפס רק חצי פרוטה מתוך פרוטה, דודאי לא תפסה כלל. אלא אפילו אם רוצה לחלל את המעשר על כל הפרוטה, ג"כ אינו יכול וכמ"ש הרמב"ם [מע"ש פ"ה ה"ו] "הפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר".

ולפי זה העירו על נוסח חילול מעשרות של החזו"א שכאשר אומר הוא וחומשו בפרוטה,

ומש"כ בזה בקונטרס עוללות אפרים [מהגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות דין ו'].

ובקליפי תפוז, שיטה א': דעת הט"ז [או"ח סי' ר"ד ס"ק ט"ו], דיש להם דין קפריסין, וע"כ לפי מה דס"ל להטור וש"ע בקפריסין דברכתו בפה"א, גם בקליפי תפוז כן, ולפי"ז בודאי פטור גם במעשר כמו בקפריסין. שיטה ב': הוא המג"א [סי' ר"ב ס"ק י"ז] דפליג וס"ל דקליפי תפוז עדיף מקפריסין, וברכתן בפה"ע, ומטעם דהוי מגוף הפרי, ונטעי אינשי אדעתא לאוכלן בקליפיהן ע"י רקוח, ועוד מ"מ ראוי לאכלן חיים, אלא שאינם טוב כ"כ, וכ"ז ראוי להצטרף למאן דס"ל כן גם בקפריסין עייש"ה, וכ"כ [בס"ק ל"א], ועי' פמ"ג שם. שיטה ג': הוא הא"ר [סי' ר"ג ס"ק ג] בשם הע"ת, דס"ל דעוד גרע מקפריסין, וברכתן רק שהכל, ומטעם דלא נטעי להו אינשי אדעתא לאכלן ע"י רקוח, גם עינינו רואות שא"א לאוכלן חיים כלל, וע"כ מברך רק שהכל, וכ"פ בפמ"ג שם, וא"כ לדידי' מכ"ש דפטור ממעשר. אכן החיי אדם [בנשמת אדם כלל נ"ג סי' ו'] מצדיק שיטת המג"א, דעיקר נטיעתם ג"כ אדעתא דקליפיהם, שהרי מביאים ממנו אלפים ורבבות ליטרות קליפות בפעם א', ומה"ט חייב גם במעשר, עיי"ש, אולם בבאר היטב שם כתב שבמלכות ישמעאל מנהגם לברך שהכל, והיינו כדברי הא"ר, ועיין בספר עוללות אפרים [מהגאון מוהר"ז מרגליות על ה' ברכת הפירות דין ו' מה שפלפל בזה, ובהגהות חת"ס [על המג"א שם] כתב דנראה כהאליה רבה. ע"כ.